

УДК 378.147:54:615.15
ORCID – 0000-0002-3367-5931

Рева Т. Д.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

В статті виокремлено функціональний спектр реалізації компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки фахівців з вищою фармацевтичною освітою, представлений позитивний досвід реалізації компетентнісного підходу в навчанні хімії в Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця, показано, що реалізація компетентнісного підходу в навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України дає можливість сформувати та кількісно оцінити (чотирма рівнями сформованості – елементарний, базовий, достатній, досконалий) в них шість компонентів професійної компетентності: Мотиваційно-ціннісний, Когнітивний, Процесуально-діяльнісний, Інформаційно-комунікаційний, Комунікативний, Професійно-рефлексивний. Визначено здатності особи як визначальники професійної компетентності, яка формується у майбутнього фахівця фармації під час набуття компетентнісно орієнтованої хімічної освіти.

Показано, що реалізація компетентнісного підходу в навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців створює для студентів реальне підґрунтя для набуття фахових знань, професійних навичок та умінь, способів мислення, поглядів і цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність фахівця фармацевтичної галузі успішно провадити професійну діяльність із питань охорони здоров'я населення, а також продуктивно впливає на здійснення самоосвіти в означеній сфері. Викладене створює підґрунтя для дослідження проблеми запровадження компетентнісного підходу в навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектору як засобу модернізації освітнього середовища сучасного фармацевтичного закладу вищої освіти, а саме:

- 1. Предметне поле хімічних дисциплін охоплює комплекс професійно орієнтованої інформації.*
- 2. Освітній процес із навчання хімічних дисциплін має забезпечувати якість підготовки висококваліфікованих кадрів.*
- 3. Дидактичні основи навчання хімічних дисциплін студентів мають відповідати сучасному рівню розвитку фармацевтичної науки.*

Ключові слова: компетентнісний підхід, хімічні дисципліни, фармацевт, фармацевтична освіта.

У вітчизняній педагогічній науці спроби осмислення накопичених теоретико-методологічних напрацювань із проблем реалізації компетентнісного підходу у сучасній вищій освіті здійснювалися неодноразово. Так, теоретико-методологічні засади реалізації компетентнісного підходу в контексті актуальних запитів вищої освіти обґрунтували вітчизняні й зарубіжні учені, а саме: В. Байденко, О. Бермус, Н. Бібік, І. Зимня, І. Єрмаков, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, С. Трубачова, С. Сисоєва та інші. Погоджуємося з В. Бобрицькою [1], яка вважає, що запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті продиктовано вимогами до підготовки фахівців відповідно до світових запитів, а також тенденціями персоніфікації їх стилю життя, забезпечення ефективної професійної діяльності в умовах конкретності на ринку праці. Дослідниця вважає, що вища освіта є інституцією, на яку покладено підготовку висококваліфікованих кадрів, і, водночас, вона забезпечує соціалізацію і професіоналізацію особистості, набуття нею професійних компетентностей.

Невід'ємною складовою процесу дослідження будь-якого феномена, зокрема компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті, є обґрунтування його сутнісного змісту, структури та формулювання визначення.

Тлумачення сутнісного змісту поняття “компетентнісний підхід у навчанні хімічних дисциплін (далі-хімії) майбутніх фахівців фармації” здійснено через виокремлення функціонального спектра його реалізації у процесі професійної підготовки фахівців означеної спеціальності. Аналіз наукових напрацювань Л. Єлагіної [2] та Г. Міт'яєвої [3] дає змогу узагальнити перелік цих функцій і виокремити такі:

1. Методологічно-регулятивна (закладає основи побудови і перенесення у зміст хімічної освіти моделей ефективного виконання майбутнім фармацевтом соціокультурних і професійних функцій).
2. Концептуально-теоретична (визначає зміст навчання хімії майбутніх магістрів фармації або провізорів у вигляді освітнього результату – компетентностей).
3. Проектно-технологічна (зумовлює вибір технологій навчання хімії, що забезпечують формування професійних компетентностей фахівців, відповідних вимогам освітнього стандарту).
4. Моделювально-прогностична (полягає у проектуванні моделі отримання нового типу

освітнього результату на основі вивчення наук хімічного циклу, що орієнтований на вирішення реальних завдань професійної діяльності магістра фармації, провізора).

5. Критеріально-оцінювальна (дає змогу оцінювати якість навчання хімії, формувати культуру професійної діяльності майбутнього фармацевта, порівнювати якість підготовки фахівців у різних системах освіти).

6. Квалітативна (забезпечує підвищення якості навчання хімії як невід'ємного складника професійної підготовки майбутніх працівників фармацевтичної галузі).

7. Орієнтувальна (визначає, по-перше, напрям здійснення ефективної професійної діяльності майбутнього фахівця, відповідність його професійної діяльності вимогам професії; по-друге, вихідні позиції суб'єктів освітнього процесу (комплекс хімічних знань, умінь, досвіду, цінностей тощо); по-третє, форми організації освітнього процесу з вивчення хімії для формування професійної компетентності майбутнього фахівця фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я).

8. Практико-орієнтована (визначає спрямованість на практичне пізнання та розуміння обраної професії; виконання типових професійних завдань).

9. Адаптивна (забезпечує професійну соціалізацію випускника вищого фармацевтичного навчального закладу в умовах професійної діяльності).

10. Інтеграційна (забезпечує зближення змісту хімічної освіти і професійної діяльності, мобільність фахівців на вітчизняному і міжнародному ринках праці, їх конкурентоспроможність на ринку фармацевтичних послуг).

Формування в студентів професійної компетентності під час вивчення хімії на фармацевтичних факультетах вищих начальних закладів відбувається поступово впродовж усього п'ятирічного періоду навчання. З огляду на це, доцільним є дослідження теоретичних і прикладних аспектів реалізації компетентнісного підходу у процесі навчання хімії майбутніх фармацевтів.

Позитивний досвід реалізації компетентнісного підходу у процесі навчання хімії мають кафедри медичної та загальної хімії та фармацевтичної, біологічної та токсикологічної хімії фармацевтичного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Викладачі кафедр дійшли спільного розуміння того, що розвиток вітчизняної фармацевтичної освіти має супроводжуватися не лише наданням академічних знань, формуванням у студентів умінь і навичок практичної діяльності, а і створенням освітнього середовища для інтеграції способів такої діяльності з метою застосування майбутніми фармацевтами тріади “знання-уміння-навички” не в чітко обмеженому колі “типових” навчальних завдань, а в широкому арсеналі “життєвих ситуацій”, що можуть виникнути в процесі роботи з населенням.

Аналізуючи напрацювання вчених і власний досвід викладання хімії для майбутніх магістрів фармації та спеціалістів на фармацевтичному факультеті, ми дійшли висновку, що компетентність фахівця у фармацевтичній галузі виявляється в конкретній ситуації у процесі здійснення професійної діяльності. Компетентність не може бути поза окремими умовами її реалізації та діяльності. Таке розуміння сутності компетенції фахівця з фармації уможливило вибір авторського підходу до визначення структури професійної компетентності майбутнього фармацевта, яка формується у процесі вивчення хімічних дисциплін у вищій фармацевтичній освіті України. Обґрунтуймо свою позицію.

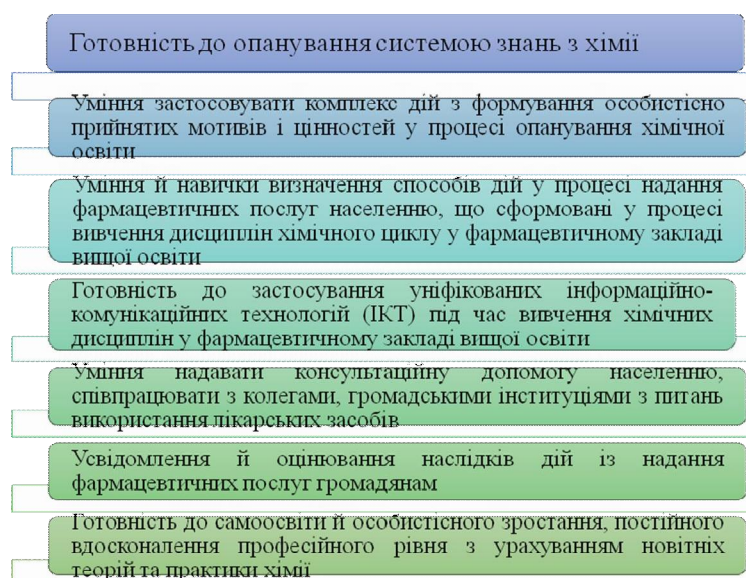

Рис. 1. Здатності особи як визначальники професійної компетентності, яка формується у майбутнього фахівця фармації під час набуття компетентісно орієнтованої хімічної освіти

Вважаємо, що професійна компетентність майбутнього фармацевта, що формується у процесі набуття вищої фармацевтичної освіти, невід’ємним складником якої є навчання хімічних дисциплін, характеризується цілком визначеними здатностями особи. Ці здатності у майбутнього фахівця, на нашу думку, виявляються в готовності до:

- опанування системи методологічних, практикоорієнтованих знань із хімічних дисциплін;
- потреби та мотивації реалізувати у професійній діяльності Етичний кодекс фармацевта (соціальні й професійні мотиви й цінності), ставленні до вивчення дисциплін хімічного циклу як професійно значущих (пізнавальні мотиви й цінності);
- застосування уніфікованих інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) із метою створення, одержання доступу, зберігання, передачі та змінення професійно значущої інформації щодо фізико-хімічної природи лікарських засобів;
- усвідомлення й оцінювання наслідків дій із надання фармацевтичних послуг громадянам;
- самоосвіти, особистісного зростання та постійного вдосконалення професійного рівня (швидкозмінний науковий і практичний контекст професійної діяльності потребуватиме підвищення рівня кваліфікації в системі формальної, неформальної та інформальної освіти).

Схематично візуалізуємо свою позицію на рис. 1. Водночас зазначимо, що викладене авторське розуміння сутності професійної компетентності майбутнього фахівця і її структури буде покладено в основу визначення критеріїв, їх ознак та рівнів сформованості досліджуваного феномена як показника ефективності реалізації компетентісного підходу у навчанні хімії.

Вважаємо, що реалізація компетентісного підходу у навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектора галузі охорони здоров’я України дасть змогу сформувати в них такі компоненти професійної компетентності:

1. *Мотиваційно-ціннісний* (відображає систему цінностей, потреб і мотивів професійної діяльності фахівця-фармацевта).
2. *Когнітивний* (передбачає рівень сформованості методологічних, практико орієнтованих знань фахівця).
3. *Процесуально-діяльнісний* (відбиває комплекс умінь добирати адекватні меті й завданням професійної діяльності способи дій у процесі надання фармацевтичних послуг населенню).
4. *Інформаційно-комунікаційний* (означає наявність сформованих навичок застосовувати уніфіковані інформаційно-комунікаційні технології та інтегрувати телекомунікації, зокрема телефонні лінії та бездротові з’єднання, персональні комп’ютери, програмне забезпечення, накопичувальні та аудіовізуальні системи, які дають змогу створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати професійно значущу інформацію).
5. *Комунікативний* (включає уміння й навички надавати консультаційну допомогу населенню, співпрацювати з колегами, громадськими інституціями на основі дотримання етики

спілкування фахівця-фармацевта).

6. *Професійно-рефлексивний* (передбачає сформованість умінь усвідомлювати й оцінювати наслідки дій із надання фармацевтичних послуг громадянам).

Важливо окреслити функціональний спектр компетентнісного підходу у навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України. Так, у процесі викладання хімічних дисциплін викладачі фармацевтичного факультету НМУ імені О. О. Богомольця формують в студентів такі знання, уявлення та навички:

- по-перше, систему науково обґрунтованих хімічних знань та понять;
- по-друге, систему науково виважених уявлень про хімію як невід'ємну складову природничо-наукової картини світу, про єдність та взаємозв'язок неорганічного й органічного світу;
- по-третє, уміння аналізувати хімічні процеси, пояснювати наукову природу їх перебігу;
- по-четверте, знання й навички здійснення комунікації у навчанні й професійній діяльності, зокрема думати й висловлюватися грамотною “хімічною” мовою, вміння критично (самокритично) осмислювати свої дії, оцінювати й застосовувати інформацію хімічного змісту;
- по-п'яте, розуміння ролі хімії у фармакотерапії, а саме з питань профілактики та лікування захворювань населення.

У цьому контексті виявляються *концептуально-теоретична, проектно-технологічна, практико-орієнтована, інтеграційна функції* компетентнісного підходу в освітньому процесі з навчання хімічних дисциплін майбутніх фармацевтів. Відтак, студенти набувають відповідних компетентностей, що стануть їм у нагоді, зокрема при розв'язанні таких питань:

1. Виробництво лікарських засобів та парфумерно-косметичних засобів, виробів медичного призначення, сучасних лікарських форм тощо.

2. Добір складу і технологічних властивостей сировини, що використовується у фармацевтичному виробництві.

3. Уміння орієнтуватися у колоїдних, біохімічних, мікробіологічних, фізико-хімічних процесах на різних етапах технологічних циклів тощо.

Викладене створює підґрунтя для дослідження проблеми запровадження компетентнісного підходу у навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектору як засобу модернізації освітнього середовища сучасного фармацевтичного закладу вищої освіти. Так, викладачами вищезазначених кафедр НМУ імені О. О. Богомольця було розроблено добірку різнорівневих запитань, тестів, ситуаційних задач, які було запропоновано студентам експериментальних (навчання хімічних дисциплін здійснювали за компетентнісним підходом) та контрольних груп п'ятого курсу фармацевтичного факультету НМУ імені О. О. Богомольця до та після вивчення дисциплін хімічного циклу, тобто перед вивченням “Загальної та неорганічної хімії” (I курс) та після вивчення “Фармацевтичної хімії” (V курс) [4]. Обидві ці дисципліни є, по-перше, фундаментальними із циклу хімічних дисциплін; по-друге, інтегруючими за змістом; по-третє, практично значущими для набуття майбутніми фахівцями знань, умінь і навичок у їх динамічному поєднанні.

Під час оцінювання навчальних досягнень респондентів контрольних та експериментальних груп при розв'язанні різнорівневих навчальних завдань до уваги було взято такі параметри знання:

1. Повнота відтворення.
2. Оперативність та усвідомленість.
3. Глибина та ґрунтовність.
4. Конкретизація та узагальнення.
5. Системність та інтегративність.

Схарактеризуємо визначений підхід до оцінювання параметрів знань.

Повнота відтворення визначалася за допомогою відношення кількості хімічних понять до необхідної для правильної відповіді.

Оперативність та усвідомленість вимірювалися, по-перше, за відношенням кількості випадків правильного застосування знань із дисципліни упродовж визначеного проміжку часу до необхідної, а, по-друге, визначалася на основі ступеня розуміння характеру зв'язків (суттєвих і несуттєвих; тимчасових і міцних) між знаннями та способів застосування цих зв'язків.

Здатність студентів до *конкретизації й узагальнення знань* перевірялася за допомогою шкали, яка мала такі рівні сформованості заданих параметрів: 1) тематичний; 2) підсумковий; 3) міжпредметний; 4) проблемний.

Глибина та ґрунтовність з'ясувалися за допомогою відношення кількості усвідомлених студентом зв'язків до тієї, що мала бути засвоєна об'єктивно.

Здатність студентів до *системності та інтегративності знань* визначалася за ступенем готовності студента забезпечувати гностичний рівень регуляції оптимального варіанта засвоєння знань.

Зміна рівнів параметрів знань у процесі вивчення навчального матеріалу з курсу “Фармацевтична хімія” оцінювалася за п’ятибальною шкалою (відмінно – 5; добре – 4; задовільно – 3; незадовільно – 2 та 1).

Результати педагогічного експерименту показали, що в студентів контрольних і експериментальних груп рівні параметрів знань відрізняються (рис. 2).

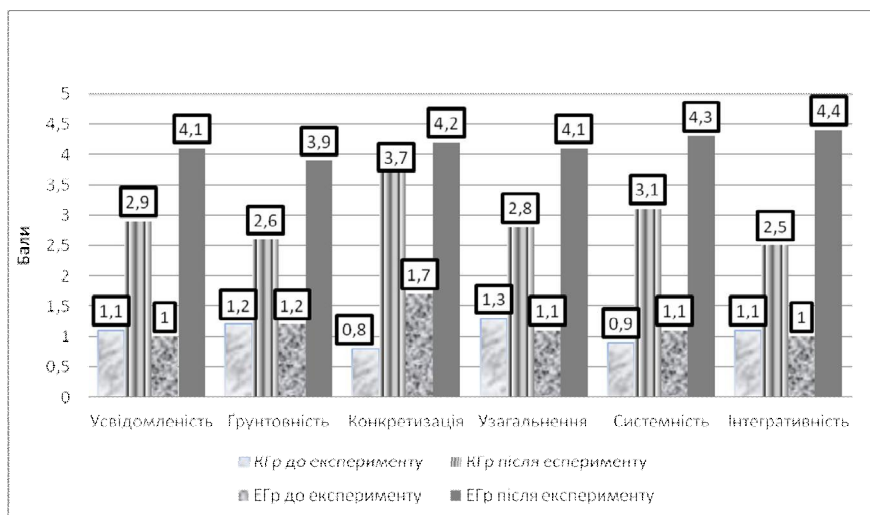

Рис. 2. Рівні параметрів знань у студентів контрольних груп (КГр) та експериментальних груп (ЕГр) до і після експерименту

Прокоментуймо отримані дані. Так, студенти контрольних та експериментальних груп мали практично рівні результати до початку експерименту. У процесі вивчення хімічних дисциплін упродовж п’яти років навчання змінилися й дані щодо всіх параметрів знань, причому у студентів експериментальних груп їх кількісні показники різняться. Так, у студентів контрольних груп у процесі оцінювання їх знань виявлено середній і нижчий за середній рівні засвоєння навчального матеріалу, що відповідає за показниками усвідомленості – 2,9 бала; ґрунтовності – 2,6 бала; конкретизації – 3,7; узагальнення – 2,8 бала; системності – 3,1 бала; інтеграції – 2,5 бала. Загалом студенти демонстрували базовий рівень знань, часто мали утруднення щодо виокремлення логічних зв’язків між окремими темами навчальної дисципліни, міжпредметні зв’язки виявилися для них прихованими, несуттєвими. Найбільш результативними для респондентів контрольних груп виявилися результати виконання завдань репродуктивного і конструктивного рівнів.

У процесі зіставлення результатів навчальних досягнень студентів експериментальних груп після вивчення дисципліни “Фармацевтична хімія” встановлено, що студенти п’ятого курсу демонстрували вищу, порівняно зі студентами контрольних груп, здатність до виявлення та диференціації зв’язків (формальних та причинно-наслідкових) і в предметному, і міжпредметному просторі інтеграції навчальної інформації.

Під час виконання навчальних завдань у них більшою мірою, ніж у студентів контрольних груп, виявлялася здатність до розширення “контактів” дисциплін хімічного циклу майбутньою професійною діяльністю. Тому у досліджуваних у процесі оцінювання їх знань виявлено середній і вищий за середній рівні засвоєння навчального матеріалу, що відповідає за показниками усвідомленості – 4,1; ґрунтовності – 3,9; конкретизації – 4,2; узагальнення – 4,1; системності – 4,3; інтеграції – 4,4. Це дає підстави встановити, що ефективність реалізації компетентнісного підходу у навчанні хімії залежить від упровадження інноваційних (компетентнісно орієнтованих) форм організації навчання, методів і засобів навчання.

Аналіз результатів думок респондентів дав змогу виявити, що для студентів експериментальних груп вивчення дисциплін хімічного циклу ототожнюється з об’єктивно заданою програмою професійного становлення. Неоднозначність сприйняття студентами контрольних груп хімічних дисциплін із позицій їх професійної значущості призводить до того, що у них, на відміну від студентів експериментальних груп, суб’єктивний (особистісний) смисл професійної реалізації ототожнюється суттєвою мірою лише з відповідним рівнем теоретичної

обізнаності.

Під час узагальненого аналізу результатів дослідження виявлено якісну відмінність у динаміці формування професійної компетентності майбутніх фахівців за показниками мотиваційно-ціннісного, когнітивного, процесуально-діяльнісного, інформаційно-комунікаційного, комунікативного, професійно-рефлексивного компонентів до і після експерименту (рис. 3).

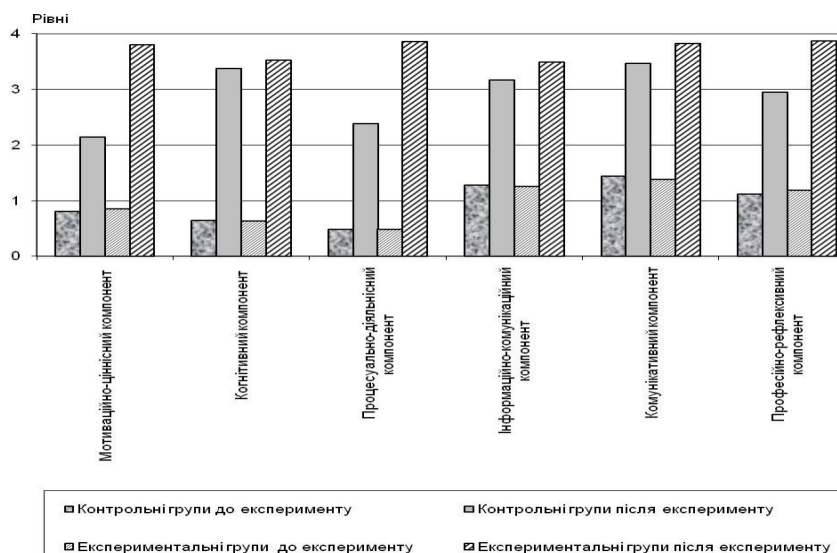

Рис. 3. Рівні сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтичного сектору до і після експерименту

Як ілюструє рис. 3, реалізація компетентнісного підходу у навчанні хімічних дисциплін майбутніх фахівців створює для студентів реальне підґрунтя для набуття фахових знань, професійних навичок та умінь, способів мислення, поглядів і цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність фахівця фармацевтичної галузі успішно провадити професійну діяльність із питань охорони здоров'я населення, а також продуктивно впливає на здійснення самоосвіти в означеній сфері. Звернімо увагу, що до експерименту студенти контрольних та експериментальних груп демонстрували елементарні рівні сформованості професійної компетентності.

Висновком нашого дослідження є те, що усвідомлення того, що брак професійної спрямованості щодо вивчення предметів хімічного циклу у студентів контрольних груп зменшує реальну оцінку їх значущості для професійного становлення, наслідком чого є зниження ефективності набуття професійних компетентностей, спонукає нас до розроблення і впровадження в освітній процес навчальних і навчально-методичних посібників для студентів-фармацевтів, професійно орієнтованим контекстом яких є формування змісту з урахуванням низки базових імперативів:

Вивчення хімічних дисциплін має важливе значення для професійної підготовки фахівців фармацевтичного профілю, оскільки предметне поле цих дисциплін охоплює комплекс професійно орієнтованої інформації щодо проведення товарознавчої експертизи лікарських засобів, визначення термінів та забезпечення умов їх зберігання, виготовлення лікарських форм аптечного виробництва тощо.

Освітній процес із навчання хімічних дисциплін майбутніх фахівців фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України має забезпечувати якість підготовки висококваліфікованих кадрів, базуватися на безперервному вдосконаленні змісту та запровадженні нових технологій і форм хімічної освіти, бути зорієнтованим на європейські освітні стандарти та євроінтеграцію вищої фармацевтичної освіти України.

Вивчення майбутніми фахівцями навчальних дисциплін із хімії, а саме "Загальної та неорганічної хімії", "Органічної хімії", "Аналітичної хімії", "Фізичної та колоїдної хімії", "Біологічної хімії", "Фармацевтичної хімії", "Токсикологічної хімії" є основою набуття ними професійних компетентностей, тому дидактичні основи навчання вищезазначених дисциплін мають відповідати сучасному рівню розвитку медичної та фармацевтичної науки, урахувати за

змістовим забезпеченням новації у розробленні лікарських засобів і виробів медичного призначення, їх випробування, зберігання та застосування.

Використана література :

1. Бобрицька В. І. (2011). Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. Проблеми освіти, 66, 39-44.
2. Елагина Л. В. (2009). Формирование культуры профессиональной деятельности будущего специалиста на основе компетентностного подхода : автореф. дис. ... д-ра пед. наук; 13.00.08 – теория и методика профессионального образования) / Л. В. Елагина. Челябинск, 2009. 44 с.
3. Митяева А. М. (2007) Компетентностная модель многоуровневого высшего образования (на материале формирования учебно-исследовательской компетентности бакалавров и магистров) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук; 13.00.08. – теория и методика профессионального образования / А. М. Митяева. Волгоград, 2007. 44 с.
4. Рева Т. Д. (2017). Теоретико-методичні засади реалізації компетентнісного підходу у навчанні хімічних дисциплін майбутніх провізорів (Докторська дисертація). Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. Київ, Україна.

References :

1. Bobritskaya V. I. (2011). Kompetentnostnyy podkhod v professional'noy podgotovke budushchikh prepodavateley vysshey shkoly. Problemy, 66, 39-44.
2. Yelagina L. V. (2009). Formirovaniye kul'tury professional'noy deyatel'nosti budushchego spetsialista na osnove kompetentnostnogo podkhoda : avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk; 13.00.08 - teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya) / L. V. Yelagina. Chelyabinsk, 2009. 44 s.
3. Mytyaeva A. M. (2007) Kompetentnostnaya model' mnohourovnevoho vyssheho obrazovaniya (na materyale formirovaniya uchebno-yssledovatel'skoy kompetentnosti bakalavrov y mahystrov) : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk; 13.00.08. - teoryya y metodyka professyonal'noho obrazovaniya / A. M. Mytyaeva. Volhohrad, 2007. 44 s.
4. Reva T. D. (2017). Teoretyko-metodychni zasady realizatsiyi kompetentnisnoho pidkходу u navchanni khimichnykh dystsyplin maybutnikh provizoriv (Doktors'ka dysertatsiya). Natsional'nyy medychnyy universytet imeni O. O. Bohomol'tsya. Kyviv, Ukrayina.

Рева Т. Д. Компетентностный подход в изучении химических дисциплин будущих специалистов фармацевции с высшим образованием.

В статье выделен функциональный спектр реализации компетентностного подхода в процессе профессиональной подготовки специалистов с высшим фармацевтическим образованием, представлен позитивный опыт реализации компетентностного подхода в изучении химии в Национальном медицинском университете имени О. О. Богомольца, показано, что реализация компетентностного подхода в изучении химических дисциплин будущих специалистов фармацевтического сектора отрасли здравоохранения Украины дает возможность сформировать и количественно оценить (четырьмя уровнями сформированности – элементарным, базовым, достаточным, совершенным) в них шесть компонентов профессиональной компетентности: Мотивационно-ценностный, Когнитивный, Проеисвально-деятельный, Информационно-коммуникационный, Коммуникативный, Профессионально-рефлексивный. Определена способность личности как показатель профессиональной компетентности, которая формируется в будущем специалиста фармацевции во время приобретения компетентностно ориентированного химического образования.

Показано, что реализация компетентностного подхода в изучении химических дисциплин будущих специалистов создает для студентов реальную почву для приобретения профессиональных знаний, профессиональных навыков и умений, способов мышления, взглядов и ценностей, других личностных качеств, что определяет способность специалиста фармацевтической отрасли успешно осуществлять профессиональную деятельность по вопросам здравоохранения населения, а также производительно влияет на осуществление самообразования в отмеченной сфере. Изложенное создает почву для исследования проблемы ввода компетентностного подхода в изучении химических дисциплин будущих специалистов фармацевтического сектора как средства модернизации образовательной среды современного фармацевтического учреждения высшего образования, а именно:

1. Предметное поле химических дисциплин охватывает комплекс профессионально ориентированной информации.
2. Образовательный процесс изучения химических дисциплин должен обеспечивать качество подготовки высококвалифицированных кадров.
3. Дидактические основы изучения химических дисциплин студентов должны отвечать современному уровню развития фармацевтической науки.

Ключевые слова: компетентностный подход, химические дисциплины, фармацевт, фармацевтическое образование.

Reva T. D. The competence approach in the study of chemical disciplines of future specialists of pharmaceutical with higher education.

The article outlines the functional spectrum of the implementation of the competence approach in the process of professional training of specialists with higher pharmaceutical education, presenting a positive experience in implementing a

competent approach in chemistry teaching at the Bogomolets National Medical University, it is shown that the implementation of a competent approach in the training of chemical disciplines of future specialists in the pharmaceutical sector of the healthcare sector of Ukraine gives the opportunity to form and assess (according to four assessment levels - elementary, basic, sufficient, perfect), six components of professional competence: Motivational- Axiological, Cognitive, Process-Activity, Informative-Communicator, Communicative, Professional-Reflexive. The ability of the person as determinants of professional competence, which is formed by the future specialist of pharmacy during the acquisition of competently oriented chemical education is determined. It is shown that the implementation of a competent approach in the teaching of chemical disciplines of future specialists creates a real basis for students for the acquisition of professional knowledge, skills and abilities, ways of thinking, views and values, other personality traits, which determines the ability of a pharmaceutical specialist to successfully carry out professional activities on health care matters of the population, and also produces an impact on the implementation of self-education in this area. Everything mentioned above provides the basis for studying the problem of introducing a competency approach in the chemical disciplines training of future specialists in the pharmaceutical sector as a means of modernizing the educational environment of a modern pharmaceutical institution of higher education, namely:

1. Subject field of chemical disciplines covers a complex of professionally oriented information;

2. The educational process of teaching chemical disciplines should ensure the quality of training highly skilled personnel;

3. Didactic basics of teaching the students of chemical disciplines should correspond to the current level of development of pharmaceutical science.

Keywords: Competency approach, chemical discipline, pharmacist, pharmaceutical education.

УДК 81'361.622:811.16-021.67

Семеренко Г. В.

ДЕМІНУТИВНЕ Й ГІПОКОРИСТИЧНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ В ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ

Для української мови характерна розвинута система засобів демінутивного та гіпокористичного словотворення, основа якої успадкована з праслов'янської мови. Основним засобом вираження зменшеності й пестливості є система демінутивних суфіксів, значна частина яких в українській мові є праслов'янським спадком. У статті проаналізовано словотвірну структуру праслов'янських дериватів жіночого роду із демінутивним та гіпокористичним значенням, показано конкуренцію словотвірних засобів у формуванні відповідної праслов'янської лексики як вихідної бази української.

Ключові слова: праслов'янська мова, демінутивне й гіпокористичне словотворення, праслов'янська демінутивна лексика, демінутивні суфікси іменників жіночого роду, модифікаційні та мутаційні утворення.

Демінутивні й гіпокористичні утворення сучасної української мови були предметом дослідження як лексико-граматична категорія зменшено-пестливих найменувань у працях І. Ковалика [8], М. Кравченко [9], Р. Осташ, Н. Осташ [12], Л. Родніної [5], Т. Черторизької [15] та ін. Динаміка афіксальної деривації іменників, серед яких і демінутивні, розглянуто в працях П. Білоусенка [1, 2, 3, 4], В. Німчука [1, 2, 3, 11], І. Іншакової [6], К. Качайло [7], О. Тилик [14], Л. Юрашко [16] та ін.

Для дериватології найбільший інтерес становлять використовувані при утворенні лексем різноманітних категорій афікси, які схожі не тільки формально (складом фонем), але й мають спільні або тотожні елементи в значенні. У мові існують надкатегоріальні семантичні елементи – кількісні й модальні, переважно суб'єктивні, характеристики предметів і явищ навколишнього світу. Дериваційні засоби вираження значення демінутивності й гіпокористичності були вже в праслов'янській мові і знайшли продовження в усіх слов'янських мовах [Німчук, 11, 29]. Охарактеризував суфікси, які виступають у складі зменшених, зменшено-пестливих та пестливих слів праслов'янської мови, відомий польський славіст Ф. Славський [Sławski, т. 1-3. – 1974–1979]. Демінутивне й гіпокористичне словотворення праслов'янської мови в українській лінгвістиці не було предметом спеціального дослідження і виконується вперше.

Метою статті є дослідження системи праслов'янських демінутивних суфіксів, демінутивної та гіпокористичної лексики праслов'янського періоду як вихідної бази української мови.

Демінутиви в основному є модифікаційними утвореннями (*bratrъь 'братець' від *bratrъ 'брат'), рідше творяться як мутаційними дериватами (*malъь від *malъ 'малий', *каръька